

Tot iemands hart spreken

De uitdrukking ‘dibbeer `al leev’, ‘spreken tot het hart’, komt een keer of 9 voor in Tenach. Het woord ‘leev’ betekent letterlijk ‘hart’. Het woord ‘leev/levav’ als zodanig komt 853 keer voor in Tenach en vrijwel altijd in een overdrachtelijke betekenis. Jenni/Westermann geven in hun ‘Theologischen Wörterbuch zum Alten Testament’ als betekenis van ‘leev’: ‘levenskracht’, ‘begeerte’, ‘pijn’, ‘angst’, ‘vertwijfeling’ of ‘moed’.

De teksten waar sprake is van ‘spreken tot het hart’ zijn:

Genesis 34:3, waar Sichem, de minnaar van Dina, tot het hart van het meisje spreekt.

Genesis 50:21, waar Jozef tot het hart van zijn broers spreekt.

Richteren 19:3. Daar spreekt een man tot het hart van zijn weggelopen vrouw.

2 Samuel 19:8, waar krijgsoverste Joab David waarschuwt dat als hij niet tot het hart van zijn dienaren spreekt, zij allemaal weg zullen lopen.

In Jesaja 40:2 zegt God: Spreek tot het hart van Jeruzalem.

In Hosea 2:16 belooft God dat hij tot het hart van zijn weggelopen vrouw zal spreken.

In Ruth 2:13 zegt Ruth tot Boaz dat hij tot het hart van zijn dienstmeisje gesproken heeft.

In 2 Kronieken 30:22 spreekt koning Hizkia tot het hart van alle Levieten.

In 2 Kronieken 32:6 spreekt koning Hizkia tot het hart van legeroversten die hij aangesteld had.

Benno Jacob vertaalt ‘dibbeer `al’ met ‘verstandig (toe)spreken’.

Van Selms denkt aan ‘troosten’, ‘bemoedigen’.

Speiser aan ‘met betrokkenheid spreken’.

Fischer zegt dat de uitdrukking ‘dibbeer `al’ gebruikt wordt in situaties waarin gevaar dreigt of waar sprake is van schuld.

De vraag is of het bij ‘dibbeer `al leev’ over gevoel of verstand gaat, over emotionaliteit of redelijkheid. Bij een aantal teksten wordt naast ‘dibbeer leev’ ook het woord ‘nicham’, ‘troosten’, gebruikt.

In Genesis 50:21 troost Jozef zijn broers. In Jesaja 40:1 wordt zelfs twee keer gezegd: Troost, troost mijn volk. In Ruth 2:13 zegt Ruth tot Boaz dat hij haar getroost heeft en tot haar hart gesproken heeft.

In al deze teksten staat het woord ‘troosten’ voorop, en komt ‘tot het hart spreken’ daarna pas. Als beide begrippen op emotionaliteit betrekking zouden hebben zou men bij het tweede woord een sterkere emotionaliteit verwachten als bij het eerste. Maar ‘troosten’ heeft een sterkere gevoelswaarde dan ‘tot het hart spreken’.

Een tweede, nog duidelijker argument dat bij ‘spreken tot het hart’ het in de eerste plaats gaat over ‘verstand is dat in 2 Kronieken 30:22 beslist geen sprake zal zijn van emoties. De Levieten behoren hun taak naar de vastgestelde voorschriften te vervullen, en om dat te kunnen doen spelen emoties geen enkele rol.

Op grond van deze argumenten meen ik te kunnen concluderen dat ook op andere plaatsen met de uitdrukking ‘spreken tot het hart’ in de eerste plaats of uitsluitend bedoeld is dat men op iemands inzet een beroep doet.

Ik meen dat deze betekenis in alle genoemde tekstplaatsen opgaat:

In Genesis 34:3 belooft de geliefde van Dina dat hij haar de positie van een koningsdochter biedt.

In Genesis 50:21 belooft Jozef dat hij zijn familie zal onderhouden en een veilig onderkomen zal bieden.

In Richteren 19:3 spreekt de echtgenoot tot zijn vrouw om haar over te halen met hem terug te gaan. Welke argumenten hij hierbij aanvoert vermeldt het verhaal niet.

In 2 Samuel 19:8 moet David van Joab het krijgsvolk gelukwensen met hun overwinning.

In Jesaja 40:1 en 2 moet de profeet tot Jeruzalem zeggen dat al hun zonden verzoend zijn en dat ze niets meer te duchten hebben.

In Hosea 2:16 belooft God dat hij tot het hart van het volk zal spreken en het wijngaarden zal geven.

In Ruth 2:13 zegt Ruth dat Boaz tot haar hart gesproken heeft nu hij haar de mogelijkheid heeft gegeven aren te rapen.

En in 2 Kronieken 32:6 zegt koning Hizkia tot zijn onderdanen dat ze sterk en moedig moeten zijn, en daarvoor sprak hij tot hun hart, d.w.z. gaf hen instructies hoe te handelen.

Persoonlijke conclusie:

Met het woord 'leev/levav' wordt in Tenach (vrijwel) altijd iets anders bedoeld dan het orgaan in de borstholte. Zoals organen onder het middenrif als de darmen, nieren, baarmoeder, vaak symbolisch gebruikt worden om emoties aan te duiden, zo wordt met 'hart' vaak de ratio, het verstand bedoeld. Dat emoties hierbij ook een rol spelen is onvermijdelijk, maar die staan niet op de eerste plaats. Gedachten en bedoelingen van de mens zullen altijd gepaard gaan met emoties, maar deze staan niet centraal.

Met deze gedachtegang wijk ik af van wat veel geleerden zeggen, maar ik meen goede argumenten te hebben aangevoerd voor mijn opvatting. Op deze manier worden verschillende bijbelverhalen voor mij wel in een ander perspectief gezet.

Lukas de Grootte, december 2023